

DESPRE VECHIMEA ȘI CONTINUITATEA ROMÂNILOR:

povestea unei cărți rare din Colecția de cărți rare și vechi a Bibliotecii Centrale BM „B.P. Hasdeu”

Natalia SMIRNOV,
șef sector Carte veche și rară

La 28 februarie 2022, se împlinesc 267 de ani de la nașterea lui Gheorghe Șincai, istoric, filolog, traducător și scriitor român, remarcabil reprezentant al Școlii Ardelene, savant de talie europeană, un erudit și poliglot cu studii teologice, filosofice și de drept canonic la Roma și Viena.

În perioada studiilor la Colegiul „De Propaganda Fide”, datorită încrederii acordate de cardinalul Borgia, Șincai devine bibliotecarul colegiului, loc în care pasiunea sa pentru cercetarea izvoarelor

în legătură cu istoria și viața românilor și-a găsit rostul. La bibliotecă, acesta s-a format ca istoric de neîntrecut, însușindu-și o metodă de lucru cu adevărat științifică pentru acele vremuri îndepărtate, prin cercetarea directă a documentului original și a manuscrisului. Adevărul este că nimeni până atunci nu a studiat cu atâta pasiune izvoarele europene ale istoriei noastre pentru a le introduce în istoriografia românească.

Astfel, în anul 1844, la Buda, apare *Hronica românilor și a mai multor neamuri...* (seria *Tipărituri vechi*) semnată de Gheorghe Șincai. Lucrarea este considerată o raritate bibliografică, integral fiind tipărită abia în 1853-1854 în 3 volume și reeditată ulterior.

În 2018, un exemplar al acestei ediții (volumul I) a fost donat Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Lucrarea nu este cusută și nu are cotor, fiind tipărită pe hârtie galbenă. Pe prima pagină este aplicată o ștampilă cu inscripția „Donat”, fiind ștearsă de vreme. Volumul a fost scanat și plasat în „Biblioteca digitală” a BM „B.P. Hasdeu”, pentru a putea fi citit de către cercetători, istorici, profesori, studenți, elevi (<http://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/13255>).

Această lucrare aduce la lumina zilei numeroase documente din arhivele Vaticanului, ale Vienei sau Budei. Spre regret, prima ediție completă, în trei volume, scrisă cu litere chirilice, a apărut la Iași doar după moartea autorului, care nu a putut influența structurarea ediției după bunul său plac.

Hronica românilor și a mai multor neamuri... este o operă de pionierat, prima istorie a românilor din anul 86 până la 1739. Mihail Kogălniceanu scria în *Dacia literară*: „*Hronica* lui Șincai este un lucru atât de prețios, încât cuvintele îmi lipsesc spre a-mi arăta mirarea. Mii de documente necunoscute, rare, se află adunate și nu stau la îndoială de a zice că până *Hronica* aceasta nu va fi publicată, românii nu vor avea istorie”.

După ani și ani de trudă prin bibliotecile și depozitele prăfuite ale Europei, gândurile lui Șincai, așternute pe hârtie, au dat naștere unei adevărate capodopere. Cu multă migală, autorul a copiat informațiile pe care le-a putut culege din manuscrise vechi, din condici, cărți de călătorii, geografii etc. referitoare la poporul român și la așezările sale. El a notat aproape tot ce a găsit, oferind poporului român o istorie adevărată.

La început, Șincai își propunea să numească altfel lucrarea: *Chronicon Daco-Romanorum sive Valachrum*. Pentru a tipări cartea, se adresează, mai întâi, la o tipografie din Buda. A primit răspunsul negativ, tipograful invocând că sunt ocupați cu publicarea de manuale școlare. Șincai a reușit, totuși, să tipărească doar un mic fragment din vasta sa operă ca un supliment la *Calendarul de la Buda*, iar în 1809 este nevoit să părăsească orașul.

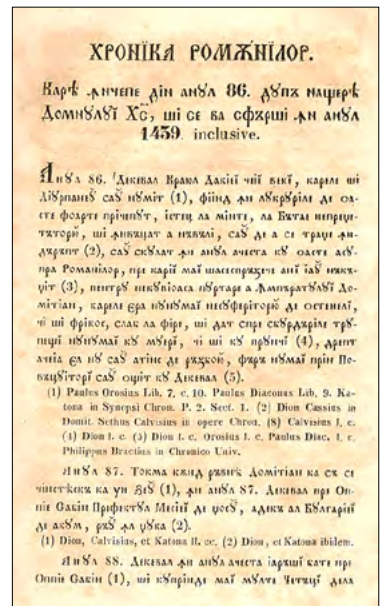
Susținut, în 1811, de episcopul Samuil Vulcan, reușește să pregătească pentru tipar ediția în limba latină a *Hronicii*. Mai întâi însă lucrarea a fost trimisă cenzorului de la Oradea, ca la data de 6 mai 1812 să primească aprobarea de tipărire pentru Ungaria. Oradea, la acea vreme, nu dispunea de o tipografie. Astfel, autorul se adresează tipografului de la Sibiu, Petru Barth, care însă nu putea tipări

ține”. A stat un timp, făcând parțial copia și a plecat, pierzându-i-se urma. S-a știut de moartea sa abia în 1866, din gazeta *Concordia* (nr. 51/514), unde se publica o matricolă ce-i atesta sfârșitul în 1816 la Sinea, în Slovacia, unde nu i s-a putut identifica mormântul din cauza bombardamentelor din 1945.

Începând cu anul 1833, în Principate apar noi preocupări pentru tipărirea operei lui Șincai. Lucrarea sa a zăcut în două manuscrise, dintre care unul aparținea Episcopiei din Oradea Mare și se afla la profesorul A. Gavra din Arad, iar cel de-al doilea a fost cumpărat de arhimandritul Gherman din Iași cu prilejul unei licitații la Viena. Acești doi posesori au făcut numeroase încercări de a scoate la lumină munca de zeci de ani a lui Șincai, însă manuscrisul din Oradea s-a putut tipări abia în 1838, la 22 ani după moartea autorului, iar manuscrisul din Iași – cu mult mai târziu. O copie a fost deținută de Gherman Vida. Domnitorul Alexandru Grigore Ghica, plin de recunoștință față de comoara istorică a lui Șincai, a cumpărat manuscrisul aflat în posesia preotului P. Mărcuțiu la care acesta a lucrat timp de trei ani la rugămintea lui Petru Maior, și care, mai apoi, a fost vândut bibliotecii din București (primul volum). Celelalte două volume, vor ajunge la profesorul Alexandru Gavra în 1842.

A fost creată o comisie acreditată cu editarea operei lui Șincai. M. Kogălniceanu, vornicul Grigore Cuza, Alecu Donici, Atanasie Panu și Treboniu Laurean au reușit, cu toate greutatețile, să tipărească primele două volume în 1853, cel de-al treilea volum fiind tipărit în întregime în 1854. Au apărut și alte ediții: de exemplu, cea din 1868, la București, după copia variantei lui Vida. Este important de menționat că toate edițiile de până acum au avut la bază doar copii ale originalului. În 1967, au văzut lumina zilei, prin grija lui Florea Fugariu, seria de opere integrale ale lui Șincai.

Istoricul acelor timpuri, Alexandru Papiu Ilarian, care a alcătuit o listă a autorilor citați în *Hronică*, din care rezultă că documentarea lui Gheorghe Șincai se bazează pe informațiile culese din 458 de lucrări, afirma că, de când sunt românii, „atătea nu

s-au prenumerat la o carte și cu atâta sete” ca la „renumitele opere ale lui Șincai”, *Hronica* fiind un „op gigantic – cea dintâi istorie a toată româtimea”. La rândul său, istoricul Hurmuzachi, după ce a studiat-o și a intervenit pentru tipărirea ei, o considera un „tezaur național”.

Potrivit celei mai noi ipoteze, *Hronica* „divinului” istoric a fost sursa de inspirație a lui Andrei Mureșanu pentru poezia *Un răsunset*, cunoscută sub numele *Deșteaptă-te române!* și publicată în vara anului 1848 (fiind considerată drept *La Marseillaise* românilor).